

Remunicipalitzacions

Com ciutats i ciutadania estan escrivint el futur dels serveis públics

Per què hi ha avui comunitats que recuperen serveis bàsics que abans gestionaven operadors privats per tornar-los a situar en l'àmbit públic? Aquest tipus d'iniciatives —que formen part del que es coneix com “remunicipalització”, és a dir, la recuperació de serveis des de l'àmbit municipal o local— responen a molts motius diversos: l'objectiu d'eliminar les pràctiques abusives o l'incompliment de les normes laborals per part del sector privat, el desig de reconquerir el control de l'economia i els recursos locals, l'afany d'oferir a les persones uns serveis assequibles o la intenció de posar en pràctica unes estratègies ambicioses a favor del medi ambient o de la transició energètica, per mencionar-ne alguns.

Els darrers anys s'han produït un mínim de 835 casos de (re)municipalització^[1] dels serveis públics a tot el món, que impliquen més de 1.600 ciutats en 45 països. Les remunicipalitzacions guanyen terreny tant en ciutats petites com en grans capitals, amb models de titularitat pública diversos i diferents nivells d'implicació de la ciutadania i de la mateixa plantilla del servei. Una pluralitat d'experiències que té, però, un denominador comú: mostra que és possible recuperar o construir uns serveis públics eficaços, democràtics i assequibles. El deteriorament constant de la qualitat dels serveis i l'increment dels preus no és un fet inevitable. Per això, cada vegada són més les comunitats i les ciutats que aturen les privatitzacions per tornar a posar en mans públiques serveis essencials.

*Descarregueu el llibre complet en anglès (237 pàgines)
o en castellà (260 pàgines).*

www.tni.org/remunicipalizacion

www.tni.org/en/publication/reclaiming-public-services

10 experiències de (re)municipalitzacions

1 Oslo, Noruega

De l'incompliment dels drets laborals a una millor ocupació amb prestacions per al personal de la recollida de residus

El 2017, l'Ajuntament d'Oslo va reprendre el control públic dels serveis de recollida de residus, que durant 20 anys havia funcionat a través d'un sistema de licitacions per concurs. Veireno, l'últim proveïdor del servei, es va convertir en poc temps en un símbol del fracàs d'aquest sistema. L'Ajuntament va rebre desenes de milers de reclamacions de ciutadans i ciutadanes que es queixaven que les seves escombraries s'havien deixat de recollir entre l'octubre de 2016 —quan Veireno havia guanyat el concurs— i el febrer de 2017. L'Organisme Noruec d'Inspecció de Treball va investigar la companyia i va descobrir que alguns dels empleats treballaven fins a 90 hores a la setmana. Era evident que el baix cost dels serveis de Veireno s'aconseguia a costa de les condicions laborals. L'1 de gener de 2017, la companyia es va declarar en fallida i va quedar exculpada de tota responsabilitat, inclosa la del pagament dels salaris. El febrer de 2017, la ciutat d'Oslo va remunicipalitzar la recollida de residus, es va fer càrrec dels actius de Veireno i va contractar els 170 treballadors i treballadores que abans formaven la plantilla de l'operador privat. Es preveu que l'adquisició sigui costosa, ja que algunes de les persones que abans estaven contractades a mitja jornada ara treballaran a jornada completa per a l'Ajuntament, amb els salaris i els drets de pensió corresponents.

2 Delhi, Índia

L'atenció pública és la via més eficaç per aconseguir un sistema universal d'atenció bàsica de la salut

El 2015, l'administració del recentment elegit Partit Aam Aadmi (AAP, o Partit de l'Home Comú) va iniciar el procés per fer realitat una de les seves principals promeses electorals: la prestació d'un

servei de salut assequible mitjançant l'establiment de més de 1.000 clíniques comunitàries (*mohalla*) a tota la ciutat de Delhi. Uns mesos abans, el nou govern municipal havia promès destinar 2.090 milions de rupies (31,4 milions de dòlars nord-americans) a aquestes 1.000 clíniques. El febrer de 2017, ja en funcionaven unes 110 en algunes de les zones més pobres de Delhi. Les clíniques, instal·lades pel Departament d'Obres Públiques, tenen un cost aproximat d'uns 2 milions de rupies (30.000 dòlars) cadascuna. Com que són petites i es construeixen amb unes cabines portàtils prefabricades, fàcilment instal·lables en quasi qualsevol lloc, són molt més barates que els dispensaris del Govern (cada un dels quals costa uns 450.000 dòlars). Cada clínica compta amb una plantilla integrada per un metge, un infermer, un farmacèutic i un tècnic de laboratori. Les consultes mèdiques, els medicaments i les proves de laboratori s'ofereixen de forma totalment gratuïta, independentment de la situació econòmica dels pacients. El govern de Delhi afirma que, des que es van començar a instal·lar aquestes clíniques, en la segona meitat de 2015, més de 2,6 milions de les persones més pobres de la ciutat han rebut un servei mèdic gratuït i de qualitat. Fins llavors, aquestes persones depenien d'unes clíniques privades molt cares o fins i tot de curanderos. L'èxit d'aquestes primeres clíniques suposa que la promesa del Partit AAP de garantir una atenció bàsica de salut gratuïta a tots els habitants de Delhi estigui una mica més a prop d'assolir-se.

3 Grenoble, Briançon, Niça

Els paladins de la remunicipalització als Alps francesos

Grenoble és una de les ciutats decidides a remunicipalitzar i desenvolupar uns serveis públics locals democràtics i sostenibles. La ciutat va ser capdavantera de la remunicipalització de l'aigua a principis de la dècada de 2000, quan va rescindir un contracte fraudulent amb la multinacional Suez.

En el seu lloc, Grenoble va crear un nou operador públic que subministra una aigua de més qualitat a un cost més baix i que funciona comptant amb la participació de la ciutadania. Ara la ciutat es planteja remunicipalitzar el servei elèctric, que inclouria la calefacció d'espais públics i l'enllumenat públic, en un intent per lluitar contra la pobresa energètica i reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle. Per aquest motiu, ha d'adquirir les accions de la multinacional energètica Engie a l'empresa elèctrica local, la qual cosa també suscita qüestions complexes en matèria laboral. La ciutat, a més, ha començat a treballar en l'ambició objectiu d'oferir aliments 100% locals i ecològics als menjadors de les escoles. Totes aquestes polítiques s'estan desenvolupant en un context de retallades dràstiques dels recursos derivades de les mesures d'austeritat adoptades pel Govern central francès. Altres ciutats franceses, sobretot de la regió dels Alps, també estan promovent serveis públics locals i la remunicipalització en sectors diversos. Briançon, per exemple, ha remunicipalitzat els serveis d'aigua i residus, i ara vol assolir la fita d'uns "residus zero". La ciutat també està desenvolupant un sector local per a l'energia pública. A l'extrem sud dels Alps francesos, l'aglomeració de Niça, malgrat estar governada per una administració conservadora, ha remunicipalitzat els serveis d'aigua i sanejament, el transport públic i els menjadors escolars, així com un festival cultural i un mercat.

4 Hamburg, Alemanya

Una nova empresa local d'energia recupera la xarxa elèctrica

A principis del segle XX, la ciutat d'Hamburg va vendre les accions que tenia de l'empresa local d'electricitat, calefacció urbana i gas a un grup d'inversors privats. El 2009, un govern liderat pels conservadors i els verds va crear una nova empresa pública, anomenada Hamburg Energie, amb l'objectiu de construir instal·lacions per generar energia renovable i vendre l'electricitat produïda. Un cop establerta, l'empresa va aconseguir augmentar amb una gran eficàcia la quota total d'energies renovables. A finals de 2015, s'havien instal·lat més de 13 megawatts d'energia eòlica i

s'havia posat en marxa un programa d'energia solar de 10 megawatts en el qual participaven, com a inversors, ciutadans i empreses locals. L'empresa va atreure més de 100.000 clients que buscaven una energia renovable i produïda localment. Quan el govern socialdemòcrata que va pujar al poder el 2011 va manifestar que no tenia previst remunicipalitzar les xarxes energètiques en un moment en què estaven a punt de vèncer les concessions, es va crear una àmplia coalició popular per impulsar el govern cap a aquesta direcció. La coalició va organitzar un referèndum, el resultat del qual seria vinculant, per tal d'obligar el govern a recuperar les xarxes d'energia (electricitat, calefacció urbana i gas) creant una empresa que respectés les demandes socials i ecològiques. Aquesta opció va aconseguir una escassa majoria en el referèndum que la ciutat va organitzar el 2013. La xarxa elèctrica es va tornar a adquirir el 2015, i es preveu que el 2018-2019 es remunicipalitzi la xarxa de gas. Malgrat els temors dels sindicats, les condicions laborals no s'han deteriorat i s'han creat nous llocs de treball.

5 Argentina

Els serveis postals públics superen els privats en qualitat, cobertura i preu

El servei postal de l'Argentina, Correo Argentino (CORASA), va ser el primer servei públic desprivatitzat durant el Govern del president Néstor Kirchner. CORASA havia estat privatitzada el 1997 i el Grup Macri, un dels grups econòmics més importants de l'Argentina, va aconseguir el control del sector en obtenir una concessió de 30 anys com a proveïdor. Les condicions del contracte estipulaven que el Grup Macri abonaria a l'Estat un cànon anual per la gestió del servei i que mantindria tota la plantilla. A canvi, l'Estat seguiria garantint a la companyia una subvenció regional per ajudar-la a assumir les pèrdues derivades d'operar a zones remotes del país. Tot just dos anys després que se signés la concessió, el 1999, el Grup Macri va deixar de pagar al Govern els cànon que li corresponien. Mentre va estar en vigor la concessió, la qualitat del servei va seguir sent baixa, les rutes rurals van estar mal ateses i els preus van augmentar diverses

vegades. Sis anys després, el Govern va rescindir la concessió al Grup Macri i va renacionalitzar el servei postal, que, tot i haver patit greus pèrdues durant la privatització, va aconseguir millorar la prestació del servei i tornar a prioritzar les rutes rurals que havien estat desatenses pel Grup Macri. A més, el Govern va reduir el cost del servei postal i va augmentar-ne la fiabilitat i els mecanismes de rendició de comptes.

6 Barcelona, Estat espanyol

La reorganització dels serveis públics a favor de l'interès general

Des que la coalició progressista Barcelona en Comú va pujar al poder a la capital catalana, la ciutat ha posat en marxa una àmplia política per remunicipalitzar serveis que fins ara estaven externalitzats i per crear nous serveis públics. Barcelona ja ha remunicipalitzat els serveis de prevenció de la violència de gènere i tres escoles bressol, i ha establert una nova empresa municipal de serveis funeraris. Fa poc, la ciutat va crear un nou proveïdor públic d'electricitat a partir d'una empresa municipal existent, que subministrarà energia a un preu assequible i transparent, a diferència dels proveïdors privats, que imposen als clients preus cada vegada més alts. A més, després que l'Ajuntament aprovés una moció el desembre de 2016, Barcelona es planteja ara municipalitzar el servei d'aigua. Això significaria prescindir de la companyia privada Agbar (Aigües de Barcelona), una filial de la multinacional Suez, que ha gestionat l'aigua de la ciutat des del segle XIX. La ciutat ha creat una associació que treballa per la gestió pública de l'aigua juntament amb altres municipis catalans que ja han remunicipalitzat aquest servei o que es plantegen fer-ho. Amb l'ajuda de l'operador francès Eau de Paris, una empresa també remunicipalitzada, Barcelona prepararà els informes necessaris per a la transició cap a una gestió pública de l'aigua. Igual que altres ciutats de Catalunya i de la resta de l'Estat espanyol, Barcelona està tirant endavant les (re)municipalitzacions malgrat l'oposició activa del Govern central de Madrid i una sèrie de lleis espanyoles que imposen mesures d'austeritat a les autoritats locals.

7 De Hamilton a Port Hardy, Canadà

Els beneficis ambientals i econòmics de recuperar el control del servei d'aigua

El 1994, la ciutat de Hamilton, a la província d'Ontario, va aprovar una col·laboració público-privada de deu anys per a la gestió i el manteniment de les seves plantes de tractament d'aigua i aigües residuals sense sotmetre's a cap concurs públic. Els problemes constants amb les fuites d'aigües residuals van generar conflictes entre l'operador privat i la ciutat. Mentre el servei funcionava amb el model privat, es va retallar la plantilla i la ciutat va haver d'afrontar multes per les fuites de la planta d'aigües residuals, ja que la forma en què el contracte estava redactat protegia la companyia privada. El 2003, quan el contracte estava a punt d'extingir-se, Hamilton va iniciar un procés de licitació per trobar un altre operador privat. L'oferta d'American Water, filial de la multinacional RWE, era elevadíssima, cosa que, juntament amb la mobilització popular, va acabar per impedir la renovació de la concessió. El 2004, Hamilton va anul·lar la convocatòria de propostes i va posar en marxa el procés necessari per recuperar el control del servei. La remunicipalització es va traduir molt aviat en un important estalvi i en una millora de les normes ambientals. L'estalvi de costos, la millora de la qualitat i la confiança en la capacitat del personal intern són resultats comuns en les últimes remunicipalitzacions de serveis d'aigua i clavegueram que s'han produït al Canadà. Entre els nombrosos exemples, cal esmentar les ciutats de Banff, a Alberta, i de Sooke i Port Hardy, a la Colúmbia Britànica. A Banff, un informe elaborat pel personal va estimar que, amb la gestió interna, la ciutat s'estalviaria 350.000 dòlars canadencs (235.000 euros) cada any. A Sooke, l'Ajuntament va decidir recuperar el sistema d'aigües residuals el 2016 basant-se en un informe del personal que calculava que la gestió interna estalviaria a la comunitat uns 225.000 dòlars (150.000 euros) cada any.

Per saber-ne més (en anglès): Informe *Back in House* (2016) <http://www.civicgovernance.ca/back-in-house/>

8 Nottingham, Leeds i Bristol, Regne Unit

Les noves empreses municipals d'energia sumen forces per lluitar contra la pobresa energètica

L'Ajuntament de Nottingham, després d'advertir que moltes famílies amb ingressos baixos tenien problemes greus per pagar les factures d'energia, va decidir crear una nova empresa elèctrica el 2015. Robin Hood Energy ofereix un servei més barat, ja que no pretén tenir grans beneficis ni confon els clients amb complicats paquets de tarifes. L'empresa, que ofereix els preus més barats del Regne Unit, té com a lema: "No tenim accionistes privats ni bonificacions per a la junta directiva. Només preus clars i transparents". Robin Hood Energy també ha fet aliances amb altres grans ciutats. El 2016, la ciutat de Leeds va crear l'empresa municipal White Rose Energy per promoure tarifes senzilles i sense ànim de lucre a les regions de Yorkshire i Humberside. El 2017, les ciutats de Bradford i Doncaster van decidir adherir-se a l'aliança White Rose/Robin Hood. El 2015, la ciutat de Bristol, al sud del Regne Unit, va crear Bristol Energy, la seva pròpia empresa municipal d'energia, juntament amb un ambiciós pla d'eficiència energètica a escala residencial, un programa d'inversió en energies renovables i un programa d'eficiència energètica als seus mateixos edificis i terrenys. Finalment, els i les activistes de la campanya Switched on London estan pressionant la ciutat perquè estableixi una empresa energètica sense ànim de lucre i amb una participació ciutadana autèntica. Els motius que impulsen les iniciatives en aquestes diferents ciutats són semblants: les empreses municipals joves poden eliminar la pobresa energètica i, alhora, desenvolupar un paper clau per assolir una transició justa i renovable.

9 Vínlius, Lituània

La remunicipalització del sistema de calefacció urbana desencadena una demanda arbitral

El 2016, la multinacional francesa de l'energia Veolia va demandar el Govern de Lituània quan la ciutat de Vínlius va decidir no renovar el contracte de 15 anys amb la seva filial Vilniaus Energija i remunicipalitzar la calefacció urbana. La multinacional va recórrer contra el tractat bilateral d'inversió (TBI) entre França i Lituània per iniciar un procés d'arbitratge internacional, presentant una demanda per a la solució de controvèrsies inversor-Estat (ISDS) per una suposada "campanya d'assetjament" i per l'"expropiació" de les seves inversions. A més, segons Veolia, la filial es va veure obligada a tancar una de les seves centrals elèctriques quan el Govern lituà va anul·lar els subsidis per a l'ús de gas. Però, segons una investigació de l'ens regulador de l'energia de Lituània, Vilniaus Energija havia estat manipulant el preu del combustible destinat a la calefacció, cosa que havia incrementat de forma considerable el cost de l'energia pagat per les llars i generat uns guanys extraordinaris il·lícits de 24,3 milions d'euros entre 2012 i 2014. Arran de la creixent pressió popular provocada pel presumpte frau i per la manca de transparència financera, la ciutat de Vínlius es va negar a renovar el contracte amb Vilniaus Energija, que després d'això va exigir una indemnització de 100 milions d'euros en concepte de danys. La demanda arbitral, però, no va dissuadir la ciutat de Vínlius i, el 2017, les autoritats van emprendre les mesures necessàries per retornar a mans públiques el sistema de calefacció urbana. La demanda ISDS segueix en curs.

10 De l'illa de Kauai a Boulder, Estats Units

La fi de les privatitzacions posa en marxa la democràcia energètica

L'elevat cost de la importació de carbó, gas i altres recursos han portat l'illa hawaiana de Kauai a la necessitat de trobar fonts alternatives d'energia.

El 2002, la Cooperativa de Serveis de l'illa de Kauai (KIUC) va adquirir una companyia privada d'energia de Connecticut que estava venent diverses empreses d'electricitat per dedicar-se a les telecomunicacions. D'aquesta manera, la KIUC es va convertir en la primera cooperativa de generació, transmissió i distribució sense ànim de lucre de l'estat, el control i la titularitat de la qual pertany als membres a qui serveix. Aquesta empresa, de propietat local i controlada democràticament, proporciona un servei elèctric fiable i de baix cost, i té per objectiu assolir la fita del 50% d'energia renovable per a 2023. El 2016, la KIUC ja havia arribat a un nivell del 38% de renovables. Al continent, la ciutat de Boulder lliura des de 2010 una batalla per la democràcia energètica. En un primer moment, empenya per la pressió ciutadana,

la ciutat va intentar influir en l'empresa de propietat privada que proporcionava el servei públic, Xcel Energy, perquè adoptés una transició radical cap a una energia baixa en carboni. Finalment, els obstacles que va posar Xcel van portar Boulder a aprovar una ordenança per la qual es va crear una empresa elèctrica municipal el 2014, un objectiu que segueix impulsant, tot i els reptes jurídics i les campanyes de desinformació d'Xcel. Els estudis demostren que la titularitat local pot eliminar la dependència del carbó, duplicar la producció d'energies renovables i reduir a la meitat la quantitat d'emissions. Les ciutats nord-americanes estan demostrant que el fet que Trump abandonés l'Acord de París sobre el canvi climàtic no impedeix l'avanç de les ciutats i de la ciutadania.

10 conclusions fonamentals

835 (re)municipalizaciones de servicios públicos

1 Hi ha solucions millors que limitar-se a apostar per incrementar les privatitzacions i l'austeritat, i limitar les expectatives

Milers de polítics, funcionaris públics, treballadors i sindicats i moviments socials treballen per reivindicar o crear serveis públics eficaços. Normalment, ho fan en l'àmbit local. El nostre estudi demostra que els darrers anys s'han produït com a mínim 835 casos de (re)municipalització dels serveis públics a tot el món, que comprenen més de 1.600 ciutats en 45 països. Contradient la narrativa predominant, que assegura que els serveis públics són massa cars, les autoritats locals i els grups ciutadans posen de manifest que la (re)municipalització respon a les necessitats bàsiques de les persones i als nostres reptes socials i ambientals més amplis.

2 Les (re)municipalitzacions són una realitat més habitual del que es creu, i funcionen

La majoria de les experiències de remunicipalització, les trobem en els sectors de l'energia (311 casos) i de l'aigua (267 casos). Aproximadament un 90% de les (re)municipalitzacions en el sector de l'energia van tenir lloc a Alemanya (284 casos), un país famós per la seva ambiciosa política de transició energètica (coneguda com *Energiewende*). Les experiències de remunicipalització de l'aigua s'han centrat sobretot a França (106 casos), el país amb la història més llarga de privatització en aquest sector i on tenen la seu grans multinacionals com Suez i Veolia. En altres països com Canadà, l'Estat espanyol i el Regne Unit, les autoritats locals han assumit el control de serveis diversos com piscines, menjadors escolars, manteniment de l'espai públic,

La (re)municipalización por sectores

267

Agua

País	Número de casos
Francia	106
Estados Unidos	61
Estado español	27
Alemania	17
Argentina	8
Canadá	4
Hungría	4
Italia	3
Kazajistán	3
Sudáfrica	3
Bolivia	2
Colombia	2
India	2
Indonesia	2
Mozambique	2
Turquía	2
Ucrania	2
Uzbekistán	2
Venezuela	2
Albania	1
Bélgica	1
República	
Centroafricana	1
Ecuador	1
Guinea	1
Libano	1
Malasia	1
México	1
Portugal	1
Rusia	1
Suecia	1
Tanzania	1
Uganda	1

31

Residuos

País	Número de casos
Alemania	13
Reino Unido	7
Canadá	5
Francia	3
Estado español	2
Noruega	1

311

Energía

País	Número de casos
Alemania	284
Estados Unidos	6
Reino Unido	5
Japón	4
Países Bajos	3
República Dominicana	2
Francia	2
Argentina	1
Dinamarca	1
Estado español	1
India	1
Lituania	1

38

Transporte

País	Número de casos
Francia	20
Reino Unido	7
Austria	3
Alemania	2
Portugal	2
Canadá	1
República Checa	1
India	1
Turquía	1

11

Educación

País	Número de casos
Alemania	5
Reino Unido	3
India	1
Nicaragua	1
Estado español	1

140

Administración local

24	edificios y limpieza
15	seguridad y emergencias
19	espacios públicos (verdes)
18	vivienda
20	comedores escolares
10	deporte
9	cultura
8	construcciones y reparaciones
4	funerarias
3	recursos humanos
5	tecnología de la información
5	otros

País	Número de casos
Reino Unido	37
Alemania	26
Francia	21
Estado español	21
Austria	13
Canadá	9
Finlandia	3
Noruega	4
Dinamarca	2
Países Bajos	2
Armenia	1
India	1

37

Atención de la salud y asistencia social

8	asistencia social
29	atención de la salud

País	Número de casos
Noruega	16
Suecia	7
Reino Unido	5
Estado español	4
Dinamarca	2
Finlandia	1
India	1
Montenegro	1

habitatge, neteja i seguretat. En els sectors de la salut i l'assistència social, més de la meitat dels casos venen de Noruega i altres països escandinaus. El nostre estudi comprèn iniciatives (re)municipalitzadores entre 2000 i gener de 2017. En la primera meitat d'aquest període (2000-2008) s'han comptat 137 casos i, en la segona (2009-2017), 693. Això vol dir que, durant la segona meitat del nostre període d'estudi, es van produir cinc vegades més (re)municipalitzacions que durant el primera. L'any que es van registrar més casos, 97, va ser el 2012; des de llavors, el nombre d'experiències s'ha mantingut elevat.

3 La (re)municipalització funciona com una resposta local a l'austeritat

El fenomen de les remunicipalitzacions és especialment dinàmic a Europa; se'n troben exemples en tots els països europeus i en tots els sectors. Per exemple, se'n van comptar 347 casos a Alemanya, 152 a França, 64 al Regne Unit i 56 a l'Estat espanyol. El moviment remunicipalitzador a Europa es pot entendre com una resposta a les polítiques d'austeritat; una reacció contra els excessos de la liberalització i davant l'acaparament corporatiu de serveis bàsics. Això no vol dir que la remunicipalització sempre estigui molt polititzada, ni que sigui domini d'un sol sector de l'espectre polític. De fet, veiem que les experiències de

remunicipalització, les impulsen grups de totes les tendències i que, en general, sorgeixen d'un consens local entre diversos partits. La fractura política en aquest àmbit, sovint, no es produeix entre línies partidàries, sinó entre el nivell local, en què els polítics i els funcionaris han de bregar amb les necessitats quotidianes de la gent, i el nacional i europeu, en què neix la imposició de mesures d'austeritat i retallades pressupostàries.

4 La (re)municipalització és una estratègia clau per a la transició i la democràcia energètiques

La (re)municipalització no és només una iniciativa que respon a inquietuds o dinàmiques polítiques locals, sinó que, molt sovint, també vol trobar solucions locals eficaces a reptes mundials com el canvi climàtic. El sector de l'energia, sobretot a Alemanya, és un exemple d'aquesta tendència. D'un total de 284 casos de (re)municipalització de l'energia al país, les ciutats van rescindir i reprendre el control de 166 concessions privades de la xarxa d'electricitat i/o gas i 9 concessions de subministrament d'electricitat. Alhora, s'hi van crear 109 noves empreses municipals (93 de xarxa d'electricitat/gas i 16 de subministrament). Des de l'època en què es va liberalitzar l'energia, durant la dècada de 1980, el mercat alemany ha estat dominat per les 'Quatre Grans' corporacions energètiques. Quan aquestes empreses gegants no van aconseguir satisfer les reivindicacions públiques a favor d'una transició cap a les energies renovables, les noves empreses públiques locals i remunicipalitzades i les cooperatives ciutadanes van entrar en escena per prendre la iniciativa. Aquest moviment remunicipalitzador, junt amb la promesa del Govern d'eliminar gradualment l'energia nuclear, ha pres un impuls considerable i ha aconseguit nombroses victòries en la transició cap a les energies renovables. Al Regne Unit, on el mercat de l'energia ha estat dominat tradicionalment per les 'Sis Grans', també s'hi estan forjant noves experiències. Quatre noves empreses municipals d'energia proporcionen electricitat a preus assequibles a les seves comunitats, sobretot a les famílies amb ingressos baixos i amb dificultats

per pagar les factures. Igual que Robin Hood Energy a Nottingham, la principal comesa de White Rose Energy a Leeds consisteix a subministrar un bon servei a un preu sense ànim de lucre i a atorgar als clients tot el protagonisme l'activitat que duen a terme. Our Power, a Glasgow, també va sorgir d'una aliança entre diverses associacions d'habitatge social i el Govern escocès, amb l'objectiu de garantir uns serveis assequibles.

5 *A les autoritats locals, a la llarga, els resulta més barat reprendre el control dels serveis*

Un dels principals arguments que esgrimeixen els partidaris de les privatitzacions i de les col·laboracions público-privades (CPP) és que les seves solucions són, en teoria, més barates i més rendibles que la gestió pública. La pràctica, però, demostra una vegada i una altra que aquesta suposició és falsa. La contractació d'una companyia privada implica costos extraordinaris perquè ha de mantenir la transferència d'efectiu a la societat matriu i als accionistes. En l'àmbit de les infraestructures, les CPP comporten un alt nivell de complexitat que, si bé resulta beneficiós per als bufets d'advocats i els auditors, és molt poc profitós per a la ciutadania. Les experiències de moltes ciutats demostren que la idea que els serveis gestionats de manera interna costen més és un mite. Quan París va remunicipalitzar l'aigua el 2010, el nou operador va poder aplicar una retallada immediata dels costos de 40 milions d'euros: la suma de diners que cada any obtenien de l'operador privat les empreses matrius. A Newcastle, la modernització del sistema de cablejat de fibra òptica i senyalització va anar a càrrec d'un nou equip intern i va tenir un cost d'uns 11 milions de lliures esterlines (12,4 milions d'euros), davant els 24 milions de lliures (27 milions d'euros) que hauria costat en cas que se n'hagués encarregat una companyia privada. La ciutat de Bergen, a Noruega, que va reprendre la gestió de dos centres per a la cura de persones grans, va aconseguir un superàvit de 500.000 euros, fins i tot havent previst unes pèrdues d'un milió d'euros. Chiclana de la Frontera, a l'Estat espanyol, va assumir la

contractació municipal de 200 treballadors i treballadores de tres serveis públics locals i, tot i així, el municipi preveu que estalviarà entre un 16 i un 21% de pressupost. A Lleó, també a l'Estat espanyol, la remunicipalització ha suposat una disminució dels serveis de recollida de residus i neteja de 19,5 a 10,5 milions d'euros anuals, i que s'hagi ofert un contracte públic a 224 persones. En poques paraules: si s'acaba amb el traspàs de fons als accionistes privats, els diners dels impostos es poden fer servir amb eficàcia per prestar uns serveis públics de qualitat.

6 *La (re)municipalització promou serveis públics millors i més democràtics*

Les iniciatives remunicipalitzadores no només comporten que l'estructura de la propietat passi de l'àmbit privat al públic. Normalment, (re)creen uns serveis públics millors per a tots i totes. Per això és important recuperar els valors del servei públic, apostar perquè siguin universals i assequibles i assegurar uns mecanismes de transparència i rendició de comptes a les autoritats municipals i a la ciutadania, en lloc de centrar-se només en els elements més lucratiu del servei. Aquest és el motiu pel qual diverses ciutats britàniques han creat noves empreses municipals d'energia: oblidar-se dels accionistes privats, els dividendes i les primes per centrar-se en l'accés a l'energia a les llars més pobres. Els serveis públics remunicipalitzats solen implicar que la ciutadania i les plantilles desenvolupin noves formes de participar-hi. Així, per exemple, els nous operadors d'aigua de París, Grenoble i Montpeller, a França, prenen decisions juntament amb la ciutadania sobre la reforma i el funcionament dels serveis. A Noruega, la cooperació a tres bandes, en què els sindicats, el municipi i els polítics locals dialoguen per resoldre els problemes de l'entorn laboral, té un historial sòlid pel que fa a la millora dels serveis públics. La democratització dels serveis públics també és un element clau del moviment remunicipalitzador a l'Estat espanyol, on va néixer després de la crisi financera mundial i arran de la resistència contra els desallotjaments d'habitatges i

els talls d'aigua i electricitat. Finalment, la remunicipalització sol ser un primer pas cap a la creació dels serveis públics del futur: uns serveis sostenibles i fonamentats en l'economia local. Se'n pot trobar un bon exemple a les ciutats i pobles europeus que s'han fixat l'objectiu de "residus zero", amb un servei remunicipalitzat de residus o oferint menús 100% ecològics i locals als menjadors escolars remunicipalitzats.

7 Les (re)municipalitzacions ofereixen 835 raons més per lluitar contra els acords de comerç i inversió

Les 835 experiències recents de (re)municipalització dels serveis públics a tot el món ofereixen 835 raons més per no ratificar l'Acord Econòmic i Comercial Global (CETA) entre la Unió Europea i el Canadà, o qualsevol acord semblant de comerç i inversió. Les clàusules de protecció de les inversions que solen incloure la majoria d'acords d'aquest tipus, un mecanisme que es coneix com "solució de controvèrsies entre inversors i Estats" (ISDS), suposen un alt preu a pagar quan es desitja desprivatitzar un servei i remunicipalitzar-lo, ja que l'objectiu principal d'aquests acords internacionals és protegir els guanys dels inversors privats estrangers. El cas de Lituània, esmentat abans, il·lustra com la decisió de remunicipalitzar la calefacció urbana desencadena una demanda arbitral ISDS. La trajectòria de la protecció de les inversions revela que diversos països han estat demandats i multats amb centenars de milions de dòlars quan han decidit posar punt final als projectes de privatització per tal de salvaguardar l'interès general. A Bulgària, la sola amenaça d'un arbitratge va acabar minant els plans del Govern d'organitzar un referèndum sobre els serveis d'aigua a la capital, Sofia. Quan una demanda ISDS es resol a favor dels inversors, els costos es cobreixen amb els diners que els contribuents aporten als pressupostos públics, la qual cosa portaria a limitar l'assequibilitat dels serveis públics i ajornar unes inversions molt necessàries. El nostre estudi revela que la decisió de desprivatitzar un servei públic ha desencadenat, pel cap baix, 20 casos

d'arbitratge internacional (deu en el sector de l'aigua, tres a l'energia, tres al transport i quatre en les telecomunicacions). Les ciutats són cada vegada més conscients que l'actual règim de comerç i inversió —en particular, elements com l'ISDS— limiten greument l'espai normatiu dels governs locals per assumir o recuperar el control dels serveis i dels recursos locals. I cada cop que tira endavant una nova experiència de remunicipalització, s'afegeix una raó més a les 835 que ja hi havia per oposar-se a l'ISDS.

8 Lliçons apreses: primer de tot, no privatitzar

L'augment del nombre de remunicipalitzacions reflecteix la realitat que molts projectes de privatització i de col·laboració público-privada (CPP) no compleixen allò que havien promès. Moltes vegades, la iniciativa de remunicipalitzar un servei representa una resposta col·lectiva de les autoritats locals i la ciutadania davant els problemes que generen les privatitzacions i les CPP. En el capítol 7, la Xarxa Europea sobre Deute i Desenvolupament (Eurodad) adverteix sobre les falses promeses econòmiques de les CPP. Aquest tipus de contractes es presenta a les autoritats locals i nacionals, incloent-hi els Governos del Sud Global, com una manera fàcil de finançar infraestructures públiques sense haver de sol·licitar crèdits o buidar les arques de l'Estat per aconseguir les inversions de capital necessàries. Els autors demostren que les CPP representen, en realitat, una forma oculta de deute que, en última instància, acaba sortint més cara a les autoritats públiques. Les CPP estan concebudes per crear un miratge d'assequibilitat que amaga els costos i les responsabilitats reals, cosa que afavoreix que les autoritats emprenguin projectes a gran escala que no responen necessàriament a les necessitats de la població. Per contra, el projecte de clíniques públiques a Delhi, esmentat abans, demostra que és possible posar en marxa solucions rendibles que assegurin un accés universal a l'atenció bàsica de salut. Una altra lliçó clau de l'experiència internacional és que, moltes vegades, és

increïblement difícil modificar un contracte privat o renunciar-hi. Un cop signat, els proveïdors privats poden blindar les condicions contractuals, de manera que qualsevol canvi que s'hi introdueixi després suposi un gran cost per a les autoritats públiques. I quan es tracta de rescindir un contracte, o fins i tot de no renovar-lo quan hagi vençut, les autoritats locals i nacionals solen haver d'enfrontar-se a una batalla àrdua.

9 La (re)municipalització ofereix l'oportunitat de crear estructures de propietat pública innovadores, diversificades i democràtiques

Els serveis públics no són perfectes pel simple fet de ser públics: també han de millorar i renovar constantment els seus compromisos amb la societat. La nostra definició de "públic" inclouria una diversitat més gran d'iniciatives desprivatitzadores.

Molts casos de remunicipalització i creació de noves empreses públiques ofereixen l'oportunitat de renovar els compromisos públics per crear un espai en el qual actors diversos gestionin de manera conjunta la prestació de serveis públics. Aquestes experiències transcendeixen l'estructura clàssica de la propietat pública per comprendre tot un seguit de nous models: empreses municipals d'energia que cooperen amb l'energia comunitària (com ara a Hamburg i Bristol), organitzacions i xarxes intramunicipals (per exemple, serveis d'aigua a França i a l'Estat espanyol), empreses locals de serveis públics que són propietat parcial de la plantilla (com ara l'empresa d'aigua de Buenos Aires) i cooperatives d'usuaris (Wind Middelgrunden a Copenhaguen), proveïdors de cooperatives ciutadanes amb plena llicència per a la prestació de serveis (illa de Kauai i Minnesota als Estats Units), aliances amb autoritats locals (Glasgow, Escòcia), etcètera. Tots aquests són possibles models de com podria ser la propietat

(Re)municipalizaciones: recuperar y crear servicios públicos locales

Remunicipalización

692

CIUDADES O REGIONES
← REVIERTEN
LA PRIVATIZACIÓN

cooperativas de
CIUDADANOS Y TRABAJADORES
← REVIERTEN
LA PRIVATIZACIÓN

cooperativas de
CIUDADANOS Y TRABAJADORES
← REVIERTEN
LA PRIVATIZACIÓN

Municipalización

143

CIUDADES O REGIONES
CREAN
NUEVOS SERVICIOS PÚBLICOS LOCALES

- 122 energía
- 2 residuos
- 1 educación
- 16 administración local
- 2 servicios sociales
- 0 agua

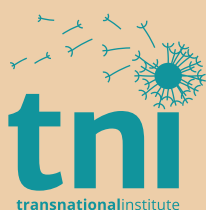
pública en el futur. El fort impuls remunicipalitzador a Catalunya també sorgeix d'un moviment de plataformes ciutadanes que, més enllà de recuperar la gestió pública com un fi en si mateix, la veuen com un primer pas cap a una gestió democràtica dels serveis públics amb una contínua participació ciutadana. La ciutat de Terrassa va remunicipalitzar els serveis d'aigua el 2016 i la plataforma ciutadana que va promoure aquesta mesura segueix participant en el disseny del nou servei públic. La plataforma ciutadana i alguns regidors van crear el Parlament Ciutadà de Terrassa i van aprovar dues mocions que es van presentar davant l'Ajuntament amb la idea que la recuperació de l'aigua pública sigui també un pas cap a la gestió de l'aigua com a bé comú. L'èxit de la remunicipalització de Terrassa i la posada en marxa d'un nou model de gestió, amb una veritable participació ciutadana, serà una punta de llança important per a moltes altres ciutats catalanes i espanyoles.

10 *Les ciutats i els grups ciutadans que aposten per la remunicipalització estan col·laborant i teixint xarxes*

Les iniciatives remunicipalitzadores també posen de manifest que les ciutats i els grups locals no són els únics que volen construir uns serveis públics eficaços, progressistes i democràtics. Les experiències d'èxit inspiren d'altres autoritats locals a seguir l'exemple i les empoderen per fer-ho. Veiem ciutats i grups sumant forces dins de cada sector, a cada país, i a escala europea i internacional; i tots contraresten la influència i les traves de les grans empreses i dels Governos

centrals. Així, prosperen diferents models de col·laboracions público-públiques. Ho veiem en la forma en què les ciutats i la ciutadania han unit forces a Alemanya i altres països per impulsar una autèntica transició energètica. La nova empresa municipal d'energia de Nottingham va catalitzar experiències semblants en altres ciutats que van culminar amb la creació d'una associació comuna. Les xarxes franceses i catalanes d'operadors públics d'aigua aglutinen recursos i coneixements, i col·laboren per fer front als reptes de la remunicipalització. Més de 200 municipis noruecs practiquen la cooperació a tres bandes, juntament amb els sindicats, perquè els serveis públics siguin eficients i democràtics. Més de 2.300 ciutats de tot Europa s'han unit per oposar-se a l'acord de lliure comerç TTIP entre els Estats Units i la UE, així com a acords similars que es basen en polítiques de liberalització i privatització. La coalició progressista Barcelona en Comú i moltes altres coalicions afins a l'Estat espanyol han articulat una visió "municipalista" global en què practiquen diverses formes de democràcia participativa directa i treballen de forma pragmàtica per trobar solucions a reptes mundials. El ressorgiment de la (re)municipalització ofereix una oportunitat important perquè la ciutadania i els treballadors i treballadores recuperin el control democràtic que s'ha vist deteriorat per les privatitzacions en les últimes dècades. Cada vegada hi ha proves més sòlides que la gent és capaç de recuperar els serveis públics i de generar una nova estructura de la propietat pública. Per sort, aquest impuls avui dia va creixent, en un moment en què diversos moviments i actors s'alien per aconseguir canvis positius en les nostres comunitats.

^[1] Fem servir el terme "remunicipalització" per al·ludir al procés pel qual es recupera el control i la gestió públics a escala local de serveis que abans estaven privatitzats o que es prestaven de forma privada. Som conscients que no sempre és el terme més adequat, ja que, en alguns casos, els serveis recuperats sempre havien estat en mans privades o, simplement, no existien. En aquests casos, seria més apropiat parlar de "municipalització". El terme "(re)municipalització" inclouria tots dos casos. S'hi troben també exemples de serveis públics que s'han desprivatitzat a escala nacional. Aquestes "renacionalitzacions" o "reestatalitzacions", les tractem per separat per tal de centrar-nos en les accions locals i també perquè algunes formes de renacionalització (quan comporten, per exemple, centralitzar el poder o rescatar de forma temporal una companyia privada que ha fet fallida) no entren en l'àmbit de la nostra investigació. Finalment, trobem nombrosos exemples en què ciutadans i usuaris estan prenent la iniciativa i recuperant serveis essencials que abans prestaven entitats comercials per gestionar-los sense ànim de lucre i per a les seves comunitats. Per nosaltres, aquests casos també podrien considerar-se una (re)municipalització, en la mesura comparteixen valors de servei públic i objectius no comercials. El terme "desprivatització" fa referència, en general, a la (re)municipalització, la renacionalització i a les iniciatives ciutadanes per recuperar els serveis encaminades, en última instància, a resoldre els problemes de les privatitzacions.

Contacte

Transnational Institute +31 20 662 6608,
Lavinia Steinfort <l.steinfort@tni.org>
i Satoko Kishimoto <satoko@tni.org>

Sobre el TNI

El Transnational Institute (TNI) és un institut internacional d'investigació i incidència política que treballa per un món més just, democràtic i sostenible. Durant més de 40 anys, el TNI ha actuat com un punt d'interconnexió entre moviments socials, acadèmics i acadèmiques compromesos i responsables de polítiques.